

- внедрения передового опыта в строительство и технической информации АСИА УССР. — К. — 1962 — 11 с.
4. *Гречина М.* Будинок уряду УРСР // Архітектура Радянської України. — 1938. — № 8. — С. 5–12.
 5. *Історія архітектури України* / Ю. С. Асеев, В. В. Вечерський, О. М. Годованюк та ін.; За ред. В. І. Тимофійенка. — К.: Техніка, 2003. — С. 420–421.
 6. *Игнатенко А.* Грибовидные сборные железобетонные конструкции летней гостиницы “Тарасова гора” в Каневе / Научно-исследовательский институт внедрения передового опыта в строительство и технической информации АСИА УССР. — К., 1962. — 11 с.
 7. “*Строительная газета*”. Иллюстрир. вкладка. — 1963. — № 18/32. — 8 сент.
 8. *Чмутина Н.* Гостиница “Интурист” // Стр-во и архитектура. — 1962. — № 5. — С. 21–23.
 9. *Чмутина Н.* Гостиница “Тарасова гора” в Каневе // Стр-во и архитектура. — 1962. — № 1. — С. 5–8.

ARCHITECTURAL HERITAGE OF NATALIYA B. CHMUTINA

Olena Maznichenko

Annotation. The preliminary results of the research of the creative heritage of the member of the Union of Architects of Ukraine, honorary member of the Ukrainian Academy of Architecture, People’s Architect of Ukraine, professor of Kyiv State Fine Arts Institute (nowadays the National Academy of Fine Arts and Architecture) Nataliya B. Chmutina in the context of the development of architecture in Ukraine in the mid 1930’s-1980’s are presented.

Keywords: architectural creative work, architectural projects, buildings, experimental projecting, Soviet architecture.

УДК 741:72.02

Віктор Магалаєс

*аспірант при кафедрі теорії, історії архітектури
і синтезу мистецтв НАОМА*

Рисунок у творчості архітектора

Анотація. В статті висвітлюється роль рисунка, що його створює архітектор на початку проектування задуманого об’єкта, розглядаються способи застосування рисункового початку, який базується на об’ємі, формі та засобах вираження.

Ключові слова: рисунок, форма, пропорції, композиція, зображення, пластика.

Як відомо, архітектура виконує дві основні функції — естетичну та практично-ужиткову, які взаємно доповнюють одна одну. Ще давньогрецький архітектор Вітрувій, розглядаючи ці особливості архі-

тектури, визначив принципову за суттю формулу: “користь, міцність, краса” (www.liveinternet.ru/tags/вікіпедія/). Кожна епоха має своє архітектурне обличчя, вирішує свої будівельні завдання, використовує свої матеріали. До того ж, як зазначив Карбузьє, архітектура — мистецтво, звернене в майбутнє. Архітектуру називають ще літописом світу, вона говорить і тоді, коли вже мовчать пісні, коли вже ніщо не нагадує про те, що відійшло у далеке минуле.

Рисунок в архітектурі, вивчення за допомогою рисунка архітектурних стилів, системи ордерів, знайомство зі старими будівлями й індивідуальним почерком окремих архітекторів, народною архітектурою — все це є необхідним для майбутніх художників усіх спеціалізацій у їхній практичній діяльності. Рисунок — невід’ємна частина професійної основи художника, це одна з ланок навчання студентів, розвитку їхніх здібностей, образного мислення, знання мистецької спадщини людства, підвищення рівня художньої та загальної культури.

На молодших курсах навчання рисунку починається із зображення простих форм, як в інтер’єрі, так і на пленері, з поступовим ускладненням завдань. Важливе значення при виконанні рисунка має дотримання пропорцій, співвідношення об’ємів, симетрії та асиметрії. При зображенні архітектури діє той самий принцип, що й при зображенні будь-яких форм — від великих до малих і від часткового до загального.

Гармонійний зв’язок архітектури з природою є наслідком творчо-

мистецької діяльності архітекторів і полягає в умілому поєднанні архітектурних форм з формами природи та всього навколишнього середовища.

При рисуванні складних об’єктів дотримуються правила — підпорядковувати малі форми великій. Під час побудови в рисунку окремої споруди чи цілого комплексу, вулиць, площ потрібно якомога точніше дотримуватись лінійної перспективи — системи законів тривимірного зображення простору (якщо це об’ємно-просторове зображення, а не площинне), яка застосовується для паралельних ліній. Композиція в архітектурі, як і будь-яка інша, ґрунтується на категоріях, котрі означають найбільш суттєві зв’язки та співвідношення форм. В архітектурній композиції такими категоріями є тектоніка та об’ємно-просторова структура. Ці дві категорії тісно взаємодіють між собою і суттєво позначаються на процесі рисункового зображення.

У процесі проектування рисунок є незамінним етапом, одним із засобів творення архітектурної форми. Тобто рисунок має не лише суто зображувальні властивості, а й може виконувати роль одного із способів архітектурного мислення.

Вирішуючи об’ємно-просторові завдання в архітектурному зображенні, слід застосовувати лінійно-тонові засоби на базі знань перспективи, яка вимагає чіткої побудови, незалежно від того, виконаний рисунок з природи чи на основі конструктивної побудови або починаючи з плану та фасаду і закінчуючи об’ємом та простором. Прикладом цього можуть бути рисунки відомих

О. Нерлінгер. Рисунок архітектурної споруди. Чехословаччина. 1958

художників-архітекторів Джакомо Кваренгі, В. Шуко, А. Шусева, І. Фоміна та багатьох інших.

Рисунок від початку до кінця в архітектурній творчості виявляє себе у кожному з аспектів — у планах, розрізах, перспективі, а на папері відображає результати творчого процесу, підкреслюючи архітектурну сутність зображеного. Архітектор, володіючи рисунком, вільно використовує його пластичну природу при формуванні архітектурного образу.

У творчості архітектора, особливо на етапі формоутворення рисунку є чи не найбільш необхідним, адже виконуються завдання, які мають радше художнє, аніж архітектурне значення. При цьому завдання вирішуються в тісному взаємозв'язку з іншими чинниками творчого процесу.

Загалом рисунок є важливим компонентом архітектурних проєктів, він відіграє неабияку роль у визначенні пластики архітектурних форм. Міра застосування ри-

сунка на кожному етапі проєктування залежить від поставленого архітектором завдання. Специфіка архітектури, зрозуміло, вимагає відповідної манери рисунка, але не визначає її, хоча увага надається найбільш зручній та доступній формі, що дозволяє широке застосування технічних засобів і матеріалів, котрі якнайкраще визначають об'єм, рельєф та загальний образ проєктованого об'єкта.

Манера і методи творчої праці архітектора не є застиглими, назавжди незмінними. Вони змінюються, оскільки залежать від конкретних суспільно-історичних умов, засобів виконання та технічних можливостей. Відправною точкою в роботі архітектора, що допомагає краще розібратись в складній формі, слугує зображене ним спочатку лише основне. Далі визначаються розмірні і просторові частини компонентів та їх співвідношення один до одного і до цілого.

Дотримання пропорцій дозволяє зобразити форму в заданих роз-

Ф. Гварді. Начерк Тріумфальної арки на набережній. Франція.
Початок XIX ст.

В. Шеллінкс. Рисунок архітектурної руїни. Франція. 1667

мірах, передати характер як окремих частин, так і цілісність архітектурного об'єкта. Встановлення пропорцій, як відомо, ускладнюється оптичними обманами. Так, скажімо, при порівнянні двох однакових за розмірами світлої і темної плям перша здаватиметься більшою від другої. Горизонтальні лінії, однакові за розміром з вертикальними, здаються довшими. Частина предмета, заповнена деталями, виглядає важчою і більшою від рівної їй за розміром іншої частини без деталей.

Об'ємність в рисунку створюється світлотіньовими співвідношеннями. Тон є засобом передачі інтенсивності освітлення, темнішого чи світлішого, забарвлення предмета, передачі простору. Тому цілісність, зібраність рисунка залежить від правильно знайдених тональних співвідношень.

Виконання рисункового зображення у творчості архітектора і

взагалі в образотворчому мистецтві — це передусім процес пізнання дійсності, основи конкретних реалій. Нагадаємо твердження Д. Кардовського: “Рисунок є пластичною основою мистецтва, яка слугує зображенню на площині зорового сприйняття лише основного і загального, яке об'єднує всі пластичні образотворчі мистецтва” (www.liveinternet.ru/tags/вікіпедія/). Тож архітектор починає виконувати задуманий проект з рисунка, за допомогою якого означає об'єм, форму, пропорції об'єкта, які за пластичним характером можуть нагадувати геометричні тіла — куб, кулю, циліндр тощо.

Образотворча грамота в процесі зображення — це сукупність знань і навичок, що дає цілеспрямоване вирішення поставленої мети, об'ємного сприйняття форми та чіткий аналіз її у просторі.

П. Чистяков свого часу писав: “Закони, на яких стоять всі мистец-

тва, зокрема й архітектура, завжди були, є і будуть одні й ті самі, бо вони лежать у самій сутності природи” (www.knigi.tr200.ru). Отож про рисунок можна сказати, що він є вершинним мистецьким засобом побудови й осмислення архітектурної форми.

Розуміння і професійне володіння рисунком поглиблює професійну і художню ерудицію архітектора, допомагає йому успішно здійснювати задумане. Рисунок як мистецький початок лінійних окреслень і тонального моделювання форми завжди залишається художньо-експериментальною базою в досягненні виразності як в архітектурі, так і в усіх інших мистецьких жанрах.

Про роль рисунка і його значення в мистецтві Мікеланджело Буанаротті висловився так: “Рисунок є вищою точкою і живопису і скульптури, і архітектури; рисунок є джерелом і душею всіх видів зображувального мистецтва, коренем

всякої науки. Той, хто так багато досяг, оволодівши рисунком, також володіє цінним скарбом, тому що він може створювати образи вищими, ніж будь-яка споруда, як пензлем, так і розумом, і не зустрінє стіни, яка не була б надто вузькою чи малою для безмежної його фантазії” (www.gumer.info).

Отже, рисунок, за визначенням генія мистецтва, є основою усіх видів художньої творчості, зображувальним засобом, що має безмежні можливості, своєрідним виміром, що означає основу, сутність мистецьких творів, у тому числі архітектури, живопису, скульптури.

Вирішуючи творчі, фахові завдання, архітектор торкається й інших, суміжних, проблем, що перебувають у тісному взаємозв'язку. Та при цьому рисунок у творчості архітектора — є фактором об'єктивного архітектурного мислення, виваженого уточнення пластики, архітектурної форми, архітектурної сутності в цілому.

1. Авсисян О. А. Рисование по представлению. — М., 1985.
2. Анисимов Н. Н. Основы рисования. — М.: Стройиздат, 1974.
3. Кузнецова Л. С. Беседы об изобразительном искусстве и архитектуре. — К.: Радянська школа, 1989.
4. Радлов Н. Э. Рисование с натуры. — Л.: Художник РСФСР, 1978.
5. Рубенс П. П. — М.: Искусство, 1977.
6. Соловьев Б. А. Искусство рисунка. — Л., 1989.
7. Стебловская Л. П. Учитесь рисовать: Альбом. — К.: Радянська школа, 1987.
8. Щербина В. В. Техническое рисование. — Москва — Киев: Машиздат, 1952.

DRAWING IN THE CREATIVE WORK OF AN ARCHITECT

Viktor Magalyas

Annotation. The role of a drawing created by an architect at the beginning of projecting intended object is reported. The ways for utilization drawing beginning which is based on the volume, shape and means of expression are observed.

Key words: drawing, shape, proportions, composition, image, plasticity.